

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครู โดยเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของคุณธรรม
2. ความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการพัฒนาคุณธรรม .
3. สภาพการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณธรรม-จริยธรรม ในอดีตถึงปัจจุบัน
4. ลักษณะและความสำคัญของคุณธรรมสำหรับครู
5. การพัฒนาและความสำคัญของคุณธรรมสำหรับวิชาชีพครู
6. บทบาทของอาจารย์ในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครู
7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของคุณธรรม

คำว่า "คุณธรรม" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Virtue" มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย จากแนวความคิดที่แตกต่างกัน ดังพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พุทธศักราช, 2530 : 116) อธิบายว่า "คุณธรรมเป็นคำนาม หมายถึง สภาพคุณงามความดี" นอกจากนี้ ได้มีนักการศาสนาและนักการศึกษาหลายท่านก็ได้ให้ความหมายเช่นเดียวกัน ดังที่ พระราชวรเมธี (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, 2523) ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรมคือ ธรรมะที่เป็นคุณความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล จึงสอดคล้องกับพระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ, 2527 : 93) ได้กล่าวถึงคำว่า "คุณธรรม" เป็นคำที่ฟังแล้วสบายใจ ฟังแล้วชื่นใจ เป็นคุณสมบัติฝ่ายดี โดยส่วนเดียว เพื่อสันติสุขของมนุษย์ คุณธรรมของครูกล่าวโดยสรุป คือ ความที่ครูสมบูรณ์ด้วยสิทธิและหน้าที่การงานหรือหน้าที่ของบุชณิบุคคล คือ ทำประโยชน์ให้แก่สังคมหรือแก่มนุษย์นั้น มากมายเหลือที่จะกล่าวได้ แล้วก็รับของตอบแทนเพียงเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้เท่านั้น ส่วน สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526) กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึง พฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของ

สังคม เช่น ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความรักเด็ก และรักเพื่อนมนุษย์ เห็นใจผู้อื่น และ ฮนต์ ชุ่มจิต (2526) ได้กล่าวถึงคุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นความดี ความงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับ ลัดดา เสนาวงษ์ (2532) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรมคือความดีงามต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละคนและยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความอดทน ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความเมตตา เป็นต้น และคณะอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (2532) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่าหมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจที่มุ่งกระทำความดี

สำหรับนักการศึกษาและนักปรัชญาต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของคุณธรรมแตกต่างกันไปตามทัศนะอย่างเช่น กู๊ด (Good, 1959) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่าหมายถึง ระบบของหลักการที่ถูกหรือผิด ที่เป็นจริงหรืออุดมคติ ซึ่งแตกต่างจาก บาร์น ฮาร์ท (Barnhart, 1967) ให้ความหมายของคุณธรรมว่าหมายถึง ระบบของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติที่ดี ส่วนโลว์ (Lowe, 1976) กล่าวว่าคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยึดถือเป็นข้ออ้างอิง (Frame of reference)

จากความหมายของคุณธรรมตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า คุณธรรมหมายถึง คุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมาเป็นเวลานาน โดยอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้และความเคยชิน ซึ่งแสดงออกมาทางกาย วาจา ใจ เป็นลักษณะที่ดีและเป็นคุณประโยชน์ต่อตัวบุคคลที่ได้ประพฤติปฏิบัติ และคิดในทางที่ถูกต้องดีงาม

ความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการพัฒนาคุณธรรม

การพัฒนาประเทศเท่าที่ผ่านมาในอดีตมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นประการสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับต่าง ๆ การจัดการศึกษาในระยะดังกล่าวจึงเน้นในการพัฒนากำลังคนเพื่อให้มีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ ประกอบกับในระยะที่ผ่านมา สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก ทั้งนี้ เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาการ เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามาจากต่างชาติมากเกินไป สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ มีส่วนทำให้คนไทยมีค่านิยมทางด้านวัตถุสูง

ชั้นตามลำดับ การจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมาก็ยังไม่สามารถพัฒนาให้คนมีคุณภาพ โดยเฉพาะ การรู้จักตนเอง การดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย และมีคุณค่าทั้งตนเอง ครอบครัว สังคมและ ประเทศชาติ แม้ว่าในระยะต่อมารัฐจะได้ให้ความสำคัญทางด้านการพัฒนาสังคมเช่นเดียวกับ ทางด้านเศรษฐกิจและ ได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้วก็ตาม แต่ปัญหา ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมก็ยังจำเป็นต้องหาทางส่งเสริม และพัฒนาต่อไปอย่าง ต่อเนื่อง ดังนั้นจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องหาทางเร่งรัดงานพัฒนาคุณธรรม ตาม แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ เพื่อให้งานพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศชาติบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุด ท่ามกลางข้อจำกัดและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ

สภาพการจัดการศึกษาและการพัฒนาด้านคุณธรรม-จริยธรรมในอดีตถึงปัจจุบัน

การเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ ตามสถานศึกษาในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาค่อนข้าง เป็นการให้ความรู้ด้านเนื้อหาสาระเป็นสำคัญ เพราะค่านิยมของผู้ปกครองและของสังคม ส่วนใหญ่รวมถึงผู้เรียน คือ เรียนเพื่อให้รู้และจำให้ได้มากที่สุด เพื่อจะได้สามารถสอบผ่าน การแข่งขันระดับต่าง ๆ ได้ ระบบการเรียนจึงมีผลต่อพฤติกรรมของทั้งผู้สอนและผู้เรียน คือ ทำให้เกิดการเบี่ยงเบนไปในทาง "ความเห็นแก่ตัว" มากขึ้นโดยลำดับ การปลูกฝังคุณธรรม ให้เยาวชน นิสิต นักศึกษา ในลักษณะต่าง ๆ จึงถูกละเลยไปบ้าง การศึกษาจึงมุ่งหวังจะให้ ช่วยแก้ไขปัญหาสังคมก็กลับเป็นการสร้างคนที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเพิ่มขึ้น เพราะ การขาดคุณธรรมของคนในสังคมมีมากขึ้น จึงทำให้คนส่วนมากมีเจตนาคติเกี่ยวกับคุณธรรมไม่ ถูกต้องและไม่ยอมรับความจริงเกี่ยวกับความบกพร่องด้านคุณธรรม กล่าวคือ แม้คนส่วนใหญ่จะ ยอมรับว่าการมีคุณธรรมเป็นสิ่งดีแต่ในเวลาเดียวกันก็ไม่ประสงค์หรือยินดีที่จะเข้ารับการพัฒนา คุณธรรมให้แก่ตนเอง คนส่วนมากไม่กล้าหรือไม่ประสงค์จะกล่าวว่าตนเองเป็นคนมีคุณธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ชอบที่จะให้ใครมาบอกว่าตนเป็นคน ไม่มีคุณธรรม ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยาก ที่บุคคลจะยอมรับและเข้ารับการพัฒนาคุณธรรมด้วยความเต็มใจอย่างแท้จริง

เนื่องจากคุณธรรมเป็นเรื่องนามธรรมและเป็นเรื่องเข้าใจยาก เป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมของชาติจึงไม่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นทิศทาง คุณภาพ ปริมาณหรือระยะเวลาก็ตาม เมื่อเป้าหมายไม่ชัดเจน จึงปรากฏว่าต่างหน่วยงานก็ต่างทำ มีความหลากหลายแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็น ในด้านความเข้มข้นของกิจกรรมที่ดี กระบวนการจัดที่ดี ระยะเวลาที่จัดที่ดี คุณภาพของวิทยากรที่ดี ตลอดจนเนื้อหาที่จัดให้ก็ล้วนแตกต่างกันทั้งสิ้น ดังนั้นแม้จะจัดทำกันมานานแล้วก็ตาม ก็ยังอาจกล่าวได้ว่าอยู่ในขั้นแสงทาบรูปแบบที่ดีที่เหมาะสมอยู่เท่านั้น แม้ว่าในปัจจุบันนี้ รัฐจะเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมให้แก่บุคลากรเพิ่มขึ้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้เป็นอันดับรอง ทั้ง ๆ ที่คุณภาพด้านคุณธรรมของประชากรเป็นปัจจัยที่สำคัญในความสำเร็วจึงหลาย

ลักษณะและความสำคัญของคุณธรรมสำหรับวิชาชีพครู

วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่บุคคลทั่วไปให้ความยกย่อง เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ๆ เป็นต้นว่า ทนายความ สถาปนิก วิศวกร แพทย์ เพราะวิชาชีพเหล่านี้ต่างก็มีจรรยาบรรณของวิชาชีพ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ ต้องยึดถือและปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดเอกลักษณ์ อุดมการณ์ วินัยและคุณธรรมแห่งวิชาชีพที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนเป็นการสร้างศรัทธาและความเชื่อถือให้เกิดในวิชาชีพเหล่านั้นด้วย สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้นการที่จะให้ครูได้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณที่กำหนดไว้ จนได้ชื่อว่าเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสูงเป็นที่เคารพยกย่องของศิษย์และบุคคลทั่วไปได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการกำหนดขอบข่ายของคุณธรรมที่ชัดเจนวิธีการเผยแพร่ได้ผล ตลอดจนกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ครู ถ้าพิจารณาถึงสาเหตุปัจจุบัน จะพบว่ามีครูอีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่ยังปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับวินัยและจรรยาบรรณที่องค์กรครูได้กำหนดไว้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประสบความสำเร็จน้อยในการสร้างแรงจูงใจหรือกำหนดมาตรการเสริมสร้างคุณธรรมเพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูได้ยึดมั่นในจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของตนอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากข่าวการประพฤติผิดวินัยจรรยาบรรณที่ปรากฏขึ้นอยู่บ่อย ๆ

คุณงามความดีหรือคุณธรรมเป็นองค์ประกอบของการจัดการศึกษามาโดยตลอด เพื่อให้บุคคลมีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่ดีงาม เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม นักการศึกษาหรือนักวิชาการ ตลอดจนผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ได้ศึกษาค้นคว้าและวางแนวทางเพื่อสร้างคุณธรรมที่ดีงามแก่สังคม โดยได้กำหนดคุณลักษณะของคุณธรรมสำหรับครูไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและให้ความสำคัญอย่างมากในการปลูกฝังหรือพัฒนาคุณธรรมสำหรับครู ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะของคุณธรรมสำหรับครู

คุรุสภา (2533) ได้พิจารณากำหนดเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของครูชั้นและใช้ชื่อว่า "เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู" ซึ่งบ่งชี้ลักษณะของครูที่ดี คือ รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรม จรรยาบรรณ มุ่งมั่นพัฒนา โดยใช้ส่วนของคุณธรรม จรรยาบรรณนั้น ประกอบด้วยคุณลักษณะ 9 ประการดังนี้

- 1) มีความเมตตากรุณา หมายถึง ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุขและช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์
- 2) มีความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความ เป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง
- 3) มีความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน มากเพียร ละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ผลสำเร็จตามความ มุ่งหมายที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
- 4) มีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตนให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม
- 5) มีความขยัน หมายถึง การกระตือรือร้น และปฏิบัติงานเต็มความสามารถ อย่างสม่ำเสมอ
- 6) มีความอดทน หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ในการงาน
- 7) มีความประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรและให้ได้ ประโยชน์มากที่สุด รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่เหมาะสม
- 8) มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู หมายถึง การรักษาชื่อเสียง ปกป้อง และสร้างความสำเร็จอันดีต่อสังคมเกี่ยวกับวิชาชีพ

9) มีความเป็นประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต หมายถึง การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และปฏิบัติตามความคิดที่มีเหตุผล โดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม

อารี สัมทวิ และคณะ (2527:59-74) ได้สรุปลักษณะครูที่พึงประสงค์จากการสัมมนาเรื่อง "การปฏิรูปการฝึกหัดครูตามโครงการพัฒนาอาเซียน" ไว้ดังนี้

1. มีความเป็นครู คือ ทำงานเป็นแบบอย่างที่ดี รัก เมตตา ปรานี รัก อาชีพครู ใฝ่รู้โลกทัศน์กว้าง รับผิดชอบต่อหน้าที่ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีวุฒิภาวะ ยุติธรรม มีชีวิตที่สงบเรียบง่าย มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนมากขึ้น

2. มีความรู้ดี ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 วิชาเฉพาะ มีความรู้ลึกซึ้ง เหมาะสมตามลำดับการศึกษาที่จะสอน

2.2 วิชาชีพครู วิทยาการจัดการ จิตวิทยา ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การวิจัย การประเมิน

2.3 ความรู้ทั่วไป โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ ธรรมชาติ

3. มีความสามารถในวิธีการสอน วิธีการอบรม การพัฒนาและการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดีและผู้ประสานงานที่ดีด้วย โดยได้รับการฝึกปฏิบัติเหมาะสมจนเกิดทักษะ

จากการสัมมนาในเรื่องเดียวกัน ได้กำหนดลักษณะของครูที่ต้องการไว้ดังนี้

1. มีคุณธรรมจรรยา

2. มีความสามารถในการสอน

3. มีความสามารถในการวิจัย พัฒนา และเฝ้าหาความรู้

ไพฑูรย์ ลินลาวิรัตน์ (2527 : 25-30) เขียนบทความเรื่อง "การเรียนสูงสุดในสถาบันฝึกหัดครู" ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของบัณฑิตทางครุศาสตร์ ไว้ดังนี้

1. มีความเป็นครู ครูที่ดีคือ ครูที่สามารถสอนได้อย่างดีที่สุดในคุณธรรมสูงสุด ใช้ศิลปะการสอนอย่างเต็มที่ กำหนดจุดมุ่งหมายได้ ดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ประเมินผลอย่างถูกต้องหลักวิชา และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนเองอยู่เสมอ

2. ความเป็นนักคิด ได้แก่ ความสงสัยและแสวงหาอยู่เป็นนิจ เป็นนักวิเคราะห์วิจารณ์ นักค้นคว้า เป็นนักปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพร้อมกันไป

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ครู เป็นวิชาชีพที่สำคัญที่สุดในการสร้างคุณภาพของคน ดังนั้น อาจารย์ที่ทำหน้าที่สร้างครูทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีงาม ทั้งในด้านความรู้และคุณธรรม

2. ความสำคัญของคุณธรรมสำหรับครู

อาชีพครูเป็นอาชีพที่ให้บริการแก่สังคม ในแง่ของการพัฒนาความรู้ สติปัญญาแก่บุคคลให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ในทุกโอกาส ผลการประกอบอาชีพของครูมีส่วนให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อชีวิต อนาคตและสวัสดิการของเยาวชนและประชาชนทั้งชาติไปในทางที่เป็นคนดี ประกอบสัมมาอาชีพ เกิดความร่มเย็นขึ้นในชาติ สังคมคาดหวังว่าครูเป็นคนดี เป็นดวงประทีปที่ให้แสงสว่างแก่ชีวิตสร้างคนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาประเทศชาติ จะเห็นได้ว่าบรรดานายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีทั้งหลายต่างก็เป็นศิษย์ของครูมาก่อนทั้งสิ้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญมากและการที่ครูจะเป็นศิษย์ให้เป็นคนดีได้นั้น ครูจะต้องเป็นคนดีและมีน้ำใจงาม เป็นแบบอย่างมาก่อน ความมีน้ำใจงามเป็นพื้นฐานในการสร้างคุณธรรมสำหรับครู ครูที่มีคุณธรรมจะต้องสอนได้ทั้งศิษย์ธรรมดาและศิษย์เกเร จะพยายามประคับประคองให้ศิษย์เกเรกลับตัวเป็นคนดีแทนการขับไล่อไส่ส่งหรือการกระทำต่อศิษย์ในทางร่างกาย จึงเห็นได้ว่าคุณธรรมสำหรับครูนั้น มีความสำคัญต่อชีวิตของการเป็นครูอย่างยิ่ง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า คุณธรรมสำหรับครูเป็นคุณงามความดีที่ครูได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของการเป็นครู จึงถือได้ว่า "คุณธรรมของครูนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับครูเสมือนหนึ่งเป็นหัวใจของการเป็นครู" (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2526) ฉะนั้นครูที่ดีจึงต้องเป็นทั้งนักปราชญ์ ผู้ทรงศีลและผู้มีคุณธรรม จึงจะเป็นบุคคลชั้นครูได้กล่าวคือ จะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการพัฒนาทั้งสติปัญญาและคุณธรรม เป็นบุพการีที่แท้จริงมิได้สอนหนังสือหรือสอนคน เพื่อหวังค่าจ้างแต่เพียงอย่างเดียว แสดงว่าคุณธรรมของความเป็นครู เป็นหัวใจของการเป็นครู ถ้าครูคนใดขาดคุณธรรม เช่น ขาดความเสียสละ ขาดความมีน้ำใจ ขาดความยุติธรรม และมีได้รักเด็กหรือเอาคุณธรรมทั้งไว้ ครูคนนั้นจะเป็นครูที่สมบูรณ์ไม่ได้จะเป็นได้แต่เพียงคนบอกหนังสือเท่านั้น

ความสำคัญของคุณธรรมสำหรับครูได้เป็นที่ตระหนักติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนานในการผลิตและพัฒนาคณากรทางการศึกษา โดยจะเห็นได้จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กำหนดนโยบายและระบบการศึกษาของรัฐเกี่ยวกับการฝึกหัดครูไว้ว่า "...การ

ฝึกหัดครู เป็นการศึกษาที่มุ่งฝึกหัดและพัฒนาผู้ที่ประกอบอาชีพครู และครูประจำการให้มีคุณธรรม ความรู้ความสามารถและทักษะในการสอนและการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้มีจิตสำนึกของความเป็นครู..." นอกจากนั้นการคัดเลือกครูผู้ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่น ซึ่งจัดโดยคุรุสภาก็ยังให้ความสำคัญกับคุณธรรมสำหรับครู และแม้แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แบบแล้ว ก็ยังได้มีการศึกษาถึงหลักสูตรของโรงเรียนระดับต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เยาวชนสามารถเผชิญปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ปรากฏผลว่านอกจากเยาวชนจะต้องศึกษาเรื่องต่าง ๆ ให้ออกไปเป็นอย่างมากมายแล้ว ยังจะต้องศึกษาเรื่องคุณธรรม จริยธรรมหรือศาสนาก็ด้วยและเสนอแนะให้มีการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้เป็นพิเศษ (Harold G.Shane, 1981 : 44-95)

จากข้อความทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า คุณธรรมสำหรับครูมีความสำคัญต่อครูดังนี้

1. คุณธรรมสำหรับครูเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเสมือนหัวใจของการเป็นครู ซึ่งครูจะประสบผลสำเร็จในชีวิตส่วนตัวและหน้าที่การงานได้เป็นอย่างดี
2. ครูเป็นแบบอย่างสำหรับนักเรียน ถ้าครูมีคุณธรรมก็จะส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรมได้
3. คุณธรรมสำหรับครู จะช่วยให้ครูได้รับความเคารพจากนักเรียนด้วยความจริงใจ
4. ครูที่มีคุณธรรมจึงจะเรียกได้ว่าเป็นบุคคลชั้นครู
5. ถ้าครูสอนหนังสืออย่างเต็มใจได้สนใจ เรื่องคุณธรรมก็จะเป็นครูที่สมบูรณ์มิได้
6. คุณธรรมสำหรับครูมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ ถ้าครูมีคุณธรรมก็จะเป็นหลักยึดของสังคมและช่วยสร้างสังคมที่ดีเพื่อความมั่นคงของชาติต่อไป

การพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครู

คุณธรรมคือ สภาวะของบุคลิกภาพที่ดีภายในตัวบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข สมบูรณ์ คือความสุขใจ ผลิตผลของความดีเป็นธรรมะที่กล่าวได้ว่าทำดีได้ดี ใจที่เป็นสุขคือใจของคนดี ซึ่งคำว่าใจดี คือ ใจที่มีแต่ให้ ให้ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ความเข้าใจในคุณค่าความดีเป็นกฎเกณฑ์สากลซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกชาติ ความดีจึงเป็นความไม่เบียดเบียน ทำร้าย ทำลายกัน ไม่ข่มเหงรังแกกัน ไม่ก่อสงคราม วิวาทบาดหมางกัน

คุณธรรมที่ปลูกฝังไว้ในจิตสำนึก จนเป็นสัญชาตญาณที่สร้างพฤติกรรมให้สามารถแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า ตัดสินใจที่จะเลือกพฤติกรรมปฏิบัติได้อย่างดี อย่างเหมาะสมนำไปสู่การเสริมสร้างให้สังคมมีแนวความประพฤติที่ยึดปฏิบัติเป็นมาตรฐานตามความประพฤติงาม

การพัฒนาคุณธรรมให้กับนักศึกษาครุ นั้น ผู้สอนควรปลูกฝังแนวคิดที่ช่วยให้นักศึกษาเกิดพัฒนาการดังนี้

1. ยอมรับความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่ว ตระหนักว่าความดีเป็นสิ่งที่ไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน แต่ในทางตรงกันข้าม ความชั่วเป็นสิ่งที่ทำให้ตนเองและคนอื่นเดือดร้อน การยอมรับความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่วเป็นสัจธรรม ทำให้เลือกประพฤติและเลิกประพฤติตามสิ่งที่เห็นความแตกต่าง (Differentiation)
2. การมองการณ์ไกลเห็นภาพรวมโดยรวม สามารถนำเกณฑ์มาแยกแยะความดีงามกำหนดเป็นกฎคุณธรรม ใช้ได้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เป็นการประยุกต์ระบบคุณธรรมขึ้นมาใช้อย่างกว้างขวางจนเป็นหลักสากล (Universalization)
3. ความเข้าใจในคุณธรรม ซึมซาบอยู่ในจิตใจ เมื่อมีเหตุการณ์ หรือความปรารถนา สามารถตัดสินใจเลือกประพฤติอยู่ในขอบเขตของความถูกต้อง สร้างค่านิยมที่สร้างเสริมคุณธรรมด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง (Comprehensiveness)
4. ความต่อเนื่องสัมพันธ์กันของระบบที่สร้างเสริมคุณธรรมมีแก่นสารที่เป็นหลักชัดเจน มีสัมพันธ์ภาพติดต่อกันโดยลำดับ (Conference)
5. การวิเคราะห์วิจารณ์ความประพฤติได้ด้วยแนวทางของตนเอง เมื่อได้ปฏิบัติสิ่งใดแล้ว สามารถแยกแยะได้ว่าตนเองได้กระทำดีตามที่เข้าใจสภาวะของคุณงามความดีได้มากน้อยเพียงใด การวิเคราะห์ตนเองช่วยให้คุณธรรมงอกงามอย่างแท้จริง สามารถวิจารณ์การกระทำของตนเอง (Self-criticism)
6. การตัดสินใจคุณธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นการพัฒนาการขั้นสุดท้ายในการพัฒนาคุณธรรมระยะเริ่มแรก เพราะเป็นความสามารถของบุคคลที่ตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ทำแล้วจะเป็นความดี สามารถอธิบายรายละเอียด และมีเหตุผลพิสูจน์ได้ว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับในสังคม เป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่บ่งชี้ได้ว่าคุณธรรมที่ปฏิบัติมีคุณค่าที่ตัดสินใจได้ (Justification)

ฉะนั้นจึงพอสรุปได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมให้กับนักศึกษาครูนั้นนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องประกันคุณภาพของความเป็นครู ศิษย์จะเคารพยำเกรง เชื่อถือผู้ปกครองจะมีความศรัทธา และต่อไปหากนักศึกษาครูเหล่านี้ออกไปประกอบวิชาชีพครู สถาบันวิชาครูจะมีความก้าวหน้า สังคมประเทศชาติจะมีความรุ่งเรืองได้ ย่อมต้องอาศัยคุณธรรมของครูเป็นปัจจัยสำคัญ ฉะนั้นครูกับคุณธรรมจึงเป็นของคู่กัน หากครูขาดคุณธรรมเมื่อใดก็เปรียบได้กับนักบวชที่ไร้ศีลเมื่อนั้น

โดยภาระหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาแล้ว โดยสากลนั้นได้ระบุภาระหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาไว้ 4 ประการคือ สอน วิจัย การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและการบริการวิชาการแก่ชุมชน ซึ่งหน้าที่ทั้ง 4 นั้นเป็นภาระหน้าที่ที่สถาบันอุดมศึกษาปฏิบัติและดูเหมือนว่าจะเกี่ยวข้องกับนักศึกษาเพียงในเรื่องของการสอนหรือถ่ายทอดวิชาการ นอกจากนั้นแล้วสถาบันอุดมศึกษายังเน้นถึงบทบาทของนักศึกษาและพัฒนานักศึกษาให้มีบุคลิกภาพ ความคิด และคุณธรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมอีกด้วย (วัลลภา เทพัสติน ณ ออยุธยา, 2528) และในฐานะที่วิทยาลัยครูก็เป็นสถาบันรุดมศึกษาในท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ผลิตนักศึกษาในหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะสาขาวิชาการศึกษา (สาขาวิชาชีพครู) ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการผลิต ที่จะผลิตนักศึกษาออกไปประกอบอาชีพครู ทำหน้าที่สั่งสอนเยาวชนให้มีความรู้ความสามารถในอันที่จะพัฒนาประเทศชาติต่อไป วิทยาลัยครูได้ตระหนักเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาปลูกฝังให้นักศึกษาครูที่จะออกไปประกอบวิชาชีพครูเป็นคนดีมีคุณธรรม ซึ่งหมายถึง มีความเสียสละ มีน้ำใจงาม มีความเกรงใจ มีความรู้ดี มีความประพฤติดี และเป็นที่ยอมรับของสังคม เพราะครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนเหล่านั้น ดังนั้นหน้าที่พัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักศึกษาครูจึงเป็นหน้าที่ของสถาบันฝึกหัดครู ก็คือ วิทยาลัยครูเป็นผู้พัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมกับนักศึกษาเหล่านั้น ตามสภาวะแวดล้อมของแต่ละสถาบันเพื่อที่จะให้นักศึกษาได้นำเอาไปประกอบอาชีพต่อไปและจากการศึกษาศาสตร์อุดมศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนานิสิตนักศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษา ดังที่ มิลเลอร์ และพรินซ์ (Miller and Prince, 1977) กล่าวถึง ลักษณะการพัฒนานิสิตนักศึกษาว่า

1. การพัฒนามนุษย์ เป็นกระบวนการเจริญงอกงามที่ต่อเนื่องและพอกพูน ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สังคม ซึ่งอาจจะแบ่งตามลำดับวุฒิภาวะของชีวิตแต่ละวัยได้ แต่ละวัยย่อมมีการพัฒนาที่ทำให้เยาวชนแสดงพฤติกรรม และเรียนรู้สิ่งใหม่

2. การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง การที่คนแต่ละคนทำงานในกลุ่มอย่างซมึกเขม้น ย่อมมีอิทธิพลไปถึงอนาคตด้วย
3. การจัดระบบที่ประสมประสาน ระหว่างความรู้ทั้งสามด้าน คือ ด้านพุทธินิสัย จิตินิสัย และทักษะนิสัย ย่อมจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. ความสามารถและทักษะหลายอย่าง ที่เอื้อต่อความเจริญงอกงามของคนอื่นที่ปรากฏชัด ย่อมจะเรียนรู้ได้ ใช้ได้ และนำมาสอนได้ โดยนักการศึกษาเพื่อการพัฒนา
5. การพัฒนาเอกัตบุคคลจะพัฒนาก้าวหน้าต่อไปได้โดยเปิดโอกาสให้ได้ฝึกขบวนการแก้ปัญหาที่ทำให้นิสิตนักศึกษาได้เพิ่มงานพัฒนาที่ยากขึ้น
6. การพัฒนาที่เพิ่มพูนได้ เมื่อได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งนิสิต นักศึกษา อาจารย์ที่ช่วยกันสนับสนุนงานพัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นการพัฒนาที่ต้องมีการร่วมมือร่วมใจกันทุกฝ่ายทั้งนิสิต นักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรนิสิตนักศึกษา การพัฒนาจึงจะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะนิสิตนักศึกษาแต่ละคนมาจากสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งก็เช่นเดียวกับการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษา ทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อให้การพัฒนาคุณธรรมเป็นไปอย่างราบรื่นและนักศึกษาดังกล่าวก็สามารถนำเอาไปพัฒนาเยาวชนอีกครั้งหนึ่ง เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าศาสตร์อุดมศึกษาเป็นศาสตร์ที่พัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ เช่นเดียวกับคุณธรรมก็พัฒนาคนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ตรง เพราะคุณธรรมคือความรู้ลึกลับที่ฝังอยู่ในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการกระทำดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคม

บทบาทของอาจารย์ในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครู

วิทยาลัยครูได้ตระหนักถึงความสำคัญ ในการพัฒนาความมีคุณธรรมของนักศึกษาครู นอกเหนือไปจากการให้เพียงความรู้ทางวิชาการเพื่อจะได้ผลิตครูที่ได้ออกไปสู่สังคมเป็นแม่พิมพ์ที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลัง ให้ได้ประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อการนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพตามที่สังคมไทยต้องการ ทั้งนี้เพราะครูย่อมเป็นที่เชื่อถือของเด็กมากกว่าบุคคลอื่น และยังเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลในการจัดการศึกษา เพราะครูเป็นบ่อเกิดการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนได้ดี ครูจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของเด็ก เพราะนอกจากครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถดีแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีงามอีกด้วย

ในการผลิตครูที่ออกไปสู่สังคม เพื่อเป็นแม่พิมพ์ที่ดีต่อเยาวชนรุ่นหลัง เอ็กเบิร์ต (Egbert 1980 : 5-7) ได้เห็นว่าสถาบันผลิตครูมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาภาค โดยต้องผลิตคนออกไปเป็นครูให้มีคุณภาพเป็นที่พึงประสงค์อย่างแท้จริงของสังคม ดังนั้นสถาบันผลิตครูหรือสมาคมครูควรวางแผนในการพัฒนาการศึกษาไว้ 7 ประการ

1. การพัฒนาทักษะเบื้องต้น
2. การพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ
3. การพัฒนาทางด้านคุณวุฒิและโอกาสความก้าวหน้าทางวิชาการ
4. การพัฒนาความรู้พื้นฐานสำหรับการเป็นครู
5. การพัฒนาความรู้ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม
6. การเปลี่ยนแปลง โครงสร้าง โปรแกรมการพัฒนาบุคลากรให้เหมาะสมกับเหตุการณ์
7. การสร้าง ความภาคภูมิใจ ความมั่นใจและความสำคัญของอาชีพครูให้แก่ศึกษาค

บทบาทของครูอาจารย์ในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครู นอกเหนือจากการสอนทางด้านวิชาการแล้ว การเรียนการสอนครูอาจารย์จะต้องมีบทบาทในการพัฒนาตัวผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน ไปพร้อมกันด้วยซึ่งในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าว ไว้ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของครู จากการประชุมสัมมนาในระดับชาติ การปฏิรูปการฝึกหัดครู ตามโครงการพัฒนาการศึกษาอาเซียน (ลัดดา เสนาวงษ์, 2532) พบว่า

1. ครูมีบทบาทในฐานะเป็นผู้สอน
2. ครูมีบทบาทในฐานะเป็นผู้อบรมเด็ก
3. ครูมีบทบาทในฐานะเป็นผู้พัฒนา
 - 3.1 พัฒนาตนเอง
 - 3.2 พัฒนาเด็ก
 - 3.3 พัฒนาชุมชน
4. ครูมีบทบาทในฐานะเป็นผู้แนะแนว ทั้ง ในด้านการดำรงชีวิตและอาชีพ
5. ครูมีบทบาทในฐานะ เป็นผู้ส่งเสริมและพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรม
6. ครูมีบทบาทในฐานะ เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม โดยมีจรรยาวิชาชีพที่พึงประสงค์

และคุณธรรม

7. ครูมีบทบาทในกิจกรรมการศึกษาให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
8. ครูมีหน้าที่ในการพัฒนาตนทางวิชาการและความประพฤติ

บทบาทของครูในทัศนะของ ช่ม ภูมิภาค (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2529) กล่าวว่า

1. บทบาทในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน
 - 1.1 ทักษะเบื้องต้น เช่น เขียน อ่าน ฟัง พูด เลขคณิต
 - 1.2 การเรียนรู้ทักษะทางกลไก
 - 1.3 การเรียนรู้การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่
 - 1.4 การเรียนรู้ทักษะทางสังคม เช่น การทำงานร่วมกับคนอื่น
 - 1.5 การเรียนรู้ ริเริ่ม สร้างสรรค์
2. บทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน
 - 2.1 ต้องรู้ธรรมชาติของนักเรียน
 - 2.2 ต้องรู้จักวิทยา
 - 2.3 ต้องทำงานเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์
3. บทบาทในการทำงานร่วมกับชุมชนในกระบวนการศึกษาของเยาวชน
4. บทบาทในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

กรมการฝึกหัดครูได้พยายามสนับสนุนให้อาจารย์ประจำวิทยาลัยครูต่าง ๆ ได้พัฒนาตนเอง เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมศักดิ์ศรีการเป็นครูของครู คือ... "คุณธรรมและจริยธรรมของอาจารย์วิทยาลัยครู เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักศึกษาครู ดังนั้นวิทยาลัยครู จึงควรส่งเสริม สนับสนุน และควบคุมด้านจริยธรรมของอาจารย์วิทยาลัยครู วิทยาลัยครูจะมีคุณวุฒิสูง มีความรู้ดี มีความสามารถเฉพาะตัว แต่ถ้าอาจารย์ผู้ปฏิบัติตนในหน้าที่การเป็นอาจารย์โดยไม่มีน้ำใจหรือวิญญานของการเป็นครู ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ก็ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงต่อการเป็นครูของครู ไม่สามารถที่จะพัฒนาคุณธรรมแก่นักศึกษาครูได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง (สถิต แก้วเชื้อ 2530, 46-51)

การปลูกฝังสร้างเสริมหรือพัฒนาคุณธรรมให้นักศึกษาครูนั้น อาจารย์จะมีบทบาทอย่างมาก ซึ่งแนวทางหรือวิธีการในการพัฒนามีหลากหลาย ดังเช่น ลัดดา เสนาวงษ์ (2532) ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อม ที่แสดงให้เห็นถึงคุณธรรม เนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณธรรมให้แก่บุคคลในสังคม ดังนั้นปัจจัยในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครู ก็คือการจัดสิ่งแวดล้อมทุกอย่างในวิทยาลัยครู โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่เป็น "คน" ให้เอื้อต่อการพัฒนา

2. ผู้ปฏิบัติงานสร้างเสริมคุณธรรมทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง มีทัศนคติและมีความศรัทธาต่อคุณธรรมเหล่านั้นก่อน เพื่อจะได้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น

3. การให้ความรู้เรื่องคุณธรรม หมายถึง การให้นักศึกษาได้รู้จัก เข้าใจว่า คุณธรรมที่ต้องการนั้น คืออะไร มีลักษณะอย่างไร มีวิธีการอะไรบ้างจึงจะสามารถปฏิบัติตามคุณธรรมเหล่านั้นได้ เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของอาจารย์โดยตรงที่จะต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่นักศึกษา

4. การทำให้นักศึกษาเกิดความสำนึกในความบกพร่องของตนที่มีอยู่ และยอมรับปฏิบัติตามคุณธรรมที่ต้องการ ซึ่งอาจทำได้โดยอาศัยกิจกรรมหลายแบบ เช่น การให้วิจารณ์ตนเอง การจัดกิจกรรมสังคมมิติ เป็นต้น

5. การฝึกและปฏิบัติตามคุณธรรมที่จะพัฒนา ซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่สามารถใช้ใน ชีวิตประจำวันได้สัมพันธ์กับปัญหา เช่น การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ การฝังธรรม การปฏิบัติตามระเบียบวินัย เป็นต้น

คณะอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (2531) ได้เสนอวิธีการส่งเสริมคุณธรรม ดังนี้

วิธีที่ 1 ยกระดับจิตใจของครูด้วยวิธีการอบรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง

วิธีที่ 2 การให้เลียนแบบจากตัวแบบที่ดี เพื่อโน้มน้าวให้นักศึกษาครูมีความกระตือรือร้น

วิธีที่ 3 ใช้อิทธิพลของกลุ่มชักนำให้นักศึกษาครูประพฤติปฏิบัติตามกัน

วิธีที่ 4 เพิ่มสมรรถภาพทางจิต ด้านอารมณ์ พยายามเอาชนะอุปสรรคด้วยการสร้างค่านิยมสัญญาการฝึกสมาธิเพื่อให้มีจิตใจที่สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน

จากแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครูดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมไม่ใช่เป็นเรื่องของการบังคับให้เชื่อให้ทำตาม แต่ให้เขาคิดและเลือกยึดถือเอาเอง เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและจิตสภาวะแวดล้อมในสิ่งที่พึงประสงค์ หรือแบบอย่างที่ดีเป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะเป็นตัวเลือกให้นักศึกษาได้มีโอกาสวิเคราะห์เลือกได้ ซึ่งอาจารย์ในวิทยาลัยครูจะต้องมีบทบาทในกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครู ดังนี้คือ

1. การสอน อาจารย์ จะต้องมีความรู้ดี มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ เป็นอย่างดีให้นักศึกษาได้รับความรู้และสนุก มีชีวิตชีวา
2. การอบรม อาจารย์ จะต้องวางตัวให้เหมาะสมกับการเป็นครู มีคุณธรรมจริยธรรม ใช้หลักธรรมในการอบรมสั่งสอนนักศึกษา
3. การจูงใจและการปลุกฝังเจตคติที่ดีและคุณธรรมต่าง ๆ โดยพยายามสอดแทรกทุกชั่วโมงที่ทำการสอน
4. การแนะแนว ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาที่มีปัญหา
5. การปกครอง อาจารย์ จะต้องทำหน้าที่ปกครองดูแลให้นักศึกษาอยู่ในระเบียบวินัยอันดีงาม และคุณธรรมที่ต้องพัฒนา

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม

จริยธรรมเป็นหลักของคุณธรรมหรือความดีงามซึ่งมีอยู่ในสังคมทุกแห่ง โดยธรรมชาติและอาจพัฒนาต่อยอดให้สูงขึ้นหรือมีมากขึ้นได้ ส่วนคุณธรรมนั้น หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าดี เช่น ความซื่อสัตย์ วินัย ประหยัด ฯลฯ สำหรับจริยธรรมนั้น ความหมายก็คือ ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมไปถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วยลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งใน 2 ประการ คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้นคือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมส่วนอีกประการหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้น ส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูงก็คือผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากและประเภทหลังน้อย (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2534)

ลักษณะของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น แบ่งออกได้เป็นหลายประเภทด้วยกัน เช่น ความรู้ที่ทัศนคติ การใช้เหตุผล และพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่มีความรู้ในสังคมของตนเอง ถือว่าการกระทำชนิดใดดีควรทำและการกระทำชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะหรือพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล ด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา ส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิดและโดยเฉพาะในช่วงอายุ 2 ปี ถึง 10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ

ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้ของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นเพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติเชิงจริยธรรมแตกต่างจากค่านิยมในสังคมก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมจะรวมเอาความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นเข้าด้วยกัน ดังนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติสำคัญที่จะใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่า การใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของบุคคลเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งยังเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลมีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกัน อาจจะมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำและท้ายสุดจริยธรรมแตกต่างกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมในลักษณะนี้คือ เพียเจต์และ โคลเบอร์ก ซึ่งจะกล่าวต่อไป

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวมและการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น นอกจากนั้นพฤติกรรมในสภาพที่ยั่วให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ เช่น การโกงสิ่งของเงินทองหรือคะแนนการลัทธิ โหมยและการกล่าวเท็จ เป็นต้น รวมเรียกว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ซึ่งผู้มีจริยธรรมสูงย่อมงดเว้นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์นี้

ทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมคูด็อรวม

จริยธรรมของบุคคลที่หันเหตุมามากจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลเกิดมาในสังคมแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้ และยอมรับจริยประเพณีในสังคมของตน ซึ่งจะแตกต่างจากจริยประเพณีของสังคมอื่น ๆ ไม่มากนักน้อย ฉะนั้นจึงเห็นว่าแหล่งกำหนดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคลก็คือสังคมหรือผู้ที่อยู่แวดล้อมตนนั่นเอง

นักพัฒนาทางจริยธรรมต่างก็ให้ความสำคัญของอิทธิพลทางสังคม แต่ก็ยังมีความคิดแตกต่างกันไปในด้านที่สำคัญอีกมากจึงทำให้เกิดทฤษฎีทางด้านนี้มากมาย ซึ่งสามารถแบ่งทฤษฎีเหล่านี้ออกเป็น 3 ประเภทคือ

ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา

นักจิตวิทยาที่ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีนี้ คือ Piaget (1976) และ Kohlberg (1976) ซึ่งมีความเชื่อพื้นฐานดังนี้

1. พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากขั้นต่ำสุดไปยังขั้นสูงสุด และจะก้าวหน้าไปที่ละขั้น ไม่มีการย้อนกลับหรือข้ามขั้น
2. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความเป็นสากล
3. พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์
4. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการทางปัญญา

Piaget มีความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ของสังคม Piaget พบว่า เด็กจะพัฒนาทางสติปัญญาได้ถึงขั้นสูงสุดเมื่ออายุประมาณ 8-10 ปี และเขาได้แบ่งขั้นการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กจะบรรลุขั้นสูงสุดได้เมื่ออายุ 8-10 ปี และเขาได้แบ่งขั้นการพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ไว้ 3 ขั้น ดังนี้

1. **ขั้นก่อนจริยธรรม** เป็นขั้นที่เด็กจะเชื่อฟังทำตามคำสั่งคนอื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข ในขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กจะพยายามทำตามอย่างคนอื่นจะแสดงความเคารพเชื่อฟังและทำตามคำสั่งของบิดามารดา โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ และมองจริยธรรมในแง่ปริมาณของความเสียหาย

2. **ชั้นยึดคำสั่ง** เป็นชั้นที่เด็กจะปฏิบัติตามกฎต่าง ๆ เด็กจะมองจริยธรรมได้ลึกซึ้งกว่าชั้นแรก เปลี่ยนความคิดจากการตัดสินถูกผิดแบบเด็กมาเป็นการคิดที่ยืดหยุ่นมากขึ้น มองจริยธรรมในแง่ของเจตนากระทำมากกว่าจะมองในแง่ของปริมาณความเสียหาย

3. **ชั้นยึดหลักแห่งตน** ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์แห่งตนเอง เด็กจะมีพัฒนาการในใจเขาสำหรับเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเอง รู้จักรับผิดชอบในพฤติกรรมของเขา

ส่วน Kohlberg ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทางทฤษฎีของ Piaget และพบว่าการพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ส่วนมากมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี Kohlberg เชื่อว่าการบรรลุวุฒิภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น จะแสดงออกทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น ไม่ขึ้นกับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยเฉพาะเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ใช้การประเมินค่าการกระทำไปในทำนองว่า "ดี" หรือ "เลว" และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมย่อมแสดงให้เห็นความเจริญทางจิตใจของบุคคลอย่างมีแบบแผน Kohlberg ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้น จัดเป็น 3 ระดับ และแต่ละระดับยังมีการพัฒนาการเป็นขั้นต่อกันไปดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) ในระดับนี้การตัดสินใจเลือกกระทำจะคำนึงถึงประโยชน์ของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น โดยแบ่งเป็น 2 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 คือ การมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองโดนลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับและยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจทางกายเหนือตน

ขั้นที่ 2 คำนึงถึงตนเอง เลือกที่จะกระทำในสิ่งซึ่งนำความพอใจมาสู่ตน เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ

ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์ (Convention Level) หมายถึง การกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน หรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน การดำเนินชีวิตยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังของผู้อื่น พยายามที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งสัมพันธภาพ ความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์และความกตัญญู

ขั้นที่ 2 บุคคลมีความรู้สึกถึงบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งในสังคมของคน จึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนด หรือคาดหวัง

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดและตรึกตรอง ชั่งใจโดยตนเองแล้วตัดสินใจไปตาม แต่จะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ในระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น

ขั้นที่ 1 เห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่นสามารถควบคุมบังคับตนเองได้

ขั้นที่ 2 เป็นสูงสุด แสดงทั้งการมีความรู้สากลเหนือกฎเกณฑ์ในสังคมของตน และการมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลายอันเป็นอุดมคติ

3. ความเชื่อ ผลของการเรียนรู้ของมนุษย์จะพัฒนาเป็นความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์มีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์จะเห็นได้จากตัวอย่าง การยอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากด้วยความเชื่อว่า จะทำให้มีความสุขในอนาคต

4. การควบคุมพฤติกรรมด้วยความคิด มนุษย์สามารถคิดในเชิงประเมินว่า พฤติกรรมหนึ่ง ๆ จะทำให้เกิดผลกรรมอะไรบ้างและผลกรรมต่าง ๆ มีความน่าปรารถนามากน้อยเพียงใด การคิดในเชิงประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งและนำไปสู่การบังคับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนตั้งใจไว้

ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไข ผลกรรม

ทฤษฎีนี้เสนอโดย Skinner (1953) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่ามนุษย์ ไม่มีเสรีภาพแต่ประการใด เพราะพฤติกรรมของมนุษย์จะถูกควบคุมด้วยเงื่อนไขแห่งการการเสริมแรงและเงื่อนไขแห่งการลงโทษ เงื่อนไขทั้ง 2 อย่างนี้ จะเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ผลการกระทำของคนเราที่ได้รับจะเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลการกระทำที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นแรงเสริมให้แกการกระทำนั้นเมื่อต่อไป และผลการกระทำที่ทำให้ไม่พึงพอใจ จะตัวทำให้คนเราก่อทำพฤติกรรมเช่นนั้นลดลงหรือหยุดไปในที่สุด

ดังนั้นการควบคุมพฤติกรรมของตนเองของมนุษย์ ตามทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไข ผลกรรมกระทำได้อดังนี้

1. ถ้ามีความมุ่งหมายให้มนุษย์ปฏิบัติตนเองตามจริยธรรมที่พึงประสงค์ เราควรให้การเสริมแรงในทางบวก เช่น การยกย่องชมเชย การให้รางวัล ให้ความก้าวหน้าของชีวิต เป็นต้น

2. ถ้ามีความมุ่งหมายให้มนุษย์ควบคุมตนเอง โดยลดการกระทำที่สังคมไม่พึงประสงค์ ก็จะให้ผลกรรมทางลบ เช่น การลงโทษ การตำหนิติเตียน ตัดรายได้ ปรับไหมจำคุก ลดสถานภาพทางสังคม เป็นต้น

จากแนวคิดและทฤษฎีทางด้านจริยธรรมจะเห็นว่า จริยธรรมสร้างและพัฒนาขึ้นในคน โดยกระบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน และการลอกเลียนแบบอย่างจากสังคมไว้โดยจะแสดงออกมาในทางพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคน ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าว เราสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาและปรับพฤติกรรมของมนุษย์ให้เกิดการพัฒนาในด้านจริยธรรมตามที่สังคมต้องการได้.

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม

งานวิจัยในประเทศไทย

ผลงานวิจัยที่รวบรวมมานี้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้พอสมควร ดังจะกล่าวต่อไป

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (2518:73) ได้วิจัยเรื่อง "ลักษณะของครูที่สังคมต้องการ" ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งลักษณะของครูที่ดีที่จะถือเป็นแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนนักศึกษาฝึกหัดครู เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความรู้สึกรากคิดของสังคม โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรในกรุงเทพมหานครซึ่งประกอบด้วยครู นักเรียน นักศึกษาคู ผู้ปกครองนักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยที่น่าสนใจก็คือ ในการเปรียบเทียบความสำคัญระหว่างความรู้ดีกับความประพฤติดี กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นความประพฤติดีสำคัญกว่าความรู้ดี ยกเว้นกลุ่มนักเรียนเท่านั้นที่มีเพียงครั้งหนึ่งให้เห็นเช่นนั้น นอกจากนี้สังคมส่วนมากมีความต้องการให้ครูประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนตลอดเวลา แต่เกือบทั้งหมดก็มุ่งหวังให้ครูประพฤติดีมีมารยาทเรียบร้อยเป็นนิสัยเท่านั้น ไม่ต้องการให้เรียบร้อยถึงขนาดผ้าพับไว้

นพพร พานิชสุข (2520:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสถานภาพและบทบาทของครูในการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูควรเน้นการสอนที่ก่อให้เกิดความคิดรวบยอดในด้านต่าง ๆ ตามลำดับคือควารับผิดชอบในสังคม ความเป็นผู้มีเหตุผล ความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นผู้มีคุณธรรมที่ดีและความเป็นผู้รู้จักแก้ปัญหา และในปีเดียวกัน เจลลิว บุรีภักดีและคณะ (2520:365-367) ได้วิจัยเรื่องลักษณะของครูที่ดี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วย ครูและศึกษานิเทศก์ นักเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารการศึกษา ผู้ปกครอง และผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความสำคัญของครูอยู่ที่บทบาทการสอนและการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ครูที่ชอบมากที่สุดคือ ครูที่ตั้งใจสอน เข้าใจและเป็นกันเอง ตรงต่อเวลา เสียสละและมีเมตตาธรรม ลักษณะที่จำเป็นสำหรับครูที่ดี เรียงลำดับ ได้แก่ ความเที่ยงธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา และรับผิดชอบงาน ความประพฤติดี ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

น้อมจิตต์ ชูสุวรรณ (2523:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบคุณธรรมนิยมของครูในทัศนะของนักการศึกษาและบุคคลทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า นักการศึกษาและบุคคลทั่วไปมีความเห็นว่า ครูควรมีคุณธรรมทั้งหมด 4 หมวด คือ หมวดจริยธรรม หมวดคุณธรรมของครู หมวดทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และหมวดน้ำใจครู ซึ่งจริยธรรมที่จำเป็นมากที่สุด ได้แก่ การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน คุณธรรมที่จำเป็นมากที่สุด ได้แก่ ความยุติธรรม ส่วนทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครูที่จำเป็นมากที่สุด คือ การแสวงหาความรู้ใส่ตนอยู่เสมอ และน้ำใจครูที่จำเป็นมากที่สุด คือ การยินดีให้ความรู้ผู้อื่นและปรารถนาดีต่อศิษย์โดยไม่มีอคติใด ๆ

ธีระ รุญเจริญและคณะได้วิจัย เรื่อง Philosophy of Teacher Education: Thailand และ ดิลก บุญเรืองรอด (2525) ได้นำมาเรียบเรียงให้ชื่อเรื่องว่า "ปรัชญาการฝึกหัดครูไทย" ทั้งนี้เพื่อศึกษาลักษณะของไทยในอนาคตผลสรุปว่า วิชาชีพครูถูกจัดอันดับว่าเป็นอาชีพที่สำคัญที่สุดของคนไทย ครูในอนาคตจะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะต่อไปนี้มากกว่าปัจจุบัน ลักษณะดังกล่าวได้แก่ ความยุติธรรม ความคิดก้าวหน้า ความรับผิดชอบ ความรู้ น้ำใจนักกีฬา การเข้ากับคนอื่นได้ดี มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความรอบคอบ ความคิดริเริ่ม ความอดทน ความมีคุณธรรม ความเป็นผู้นำ

งานวิจัยในต่างประเทศ

เบค (Beck ,1967: 127-128) ได้ศึกษาวิจัยลักษณะครูในฟลอริดา โดยใช้แบบสอบถามเรื่อง "ครูของฉัน" มีคำถาม 100 ข้อ ถามนักเรียน 2,100 คน ปรากฏว่าครูดีมีลักษณะดังนี้

1. ต้องมีความรักเอาใจใส่นักเรียน
2. มีความรู้ให้แก่เด็กนักเรียน สามารถช่วยเหลือให้นักเรียนให้มีความกว้างขวางและทันสมัย เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน
3. มีระเบียบวินัย สามารถควบคุมบรรยากาศของห้องเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี
4. มีคุณสมบัติในการส่งเสริมให้กำลังใจแก่นักเรียน
5. มีคุณสมบัติในการสอน ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการให้ดีขึ้น

ไรอันส์ (Ryans ,1970) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูจากกลุ่มตัวอย่าง 6,179 คน โดยใช้วิธีการ ชื่อ Critical Incidental Technique ผลการสรุปได้ว่า พฤติกรรมของครูดีและพฤติกรรมของครูที่ไม่ดี เป็นอย่างไร

พฤติกรรมที่ดี	พฤติกรรมที่ไม่ดี
- ตื่นตัวอยู่เสมอ	- เหนื่อยหน่าย
- ใส่ใจในตัวนักเรียนและกิจกรรมของชั้นเรียน	- ไม่สนใจนักเรียนและกิจกรรมของชั้นเรียน
- ร่าเริงแจ่มใส	- อารมณ์ไม่ดีอยู่เสมอ
- ควบคุมตนเองได้	- หงุดหงิดโกรธง่าย
- มีอารมณ์ขัน	- เคร่งขรึม
- ยอมรับเมื่อตนผิด	- ไม่ยอมรับความผิดของตนเอง
- ยุติธรรม	- เอนเอียง
- มีความอดทน	- อ่อนแอ
- มีความเมตตากรุณา	- ขาดความเมตตากรุณา

พฤติกรรมที่ดี

- มีความสนิทสนมและสุภาพอ่อนน้อม
- สนใจปัญหาของนักเรียน
- ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
- เตรียมการสอนดี

พฤติกรรมที่ไม่ดี

- ให้ความสนิทสนม
- สนใจเฉพาะการเรียนของนักเรียน
- ใช้ความเห็นของตนเป็นส่วนใหญ่
- ไม่เตรียมการสอน

วิตตี (Witty, 1974:662-671) ได้วิเคราะห์ลักษณะของครูที่ดีจากจดหมายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 12,000 ฉบับ และได้สรุปลักษณะของครูที่สำคัญที่สุดได้ 12 ประการ คือ

1. มีทัศนคติต่อประชาธิปไตย เช่น รู้จักร่วมมือกับคนอื่น
2. มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
3. มีความอดทน
4. มีความสนใจกว้างขวาง
5. มีลักษณะท่าทางดี
6. ยุติธรรมไม่เล่นพรรคเล่นพวก
7. มีอารมณ์ขัน
8. มีความประพฤติดีและคงเส้นคงวา
9. สนใจในปัญหาของเด็ก
10. มีความยืดหยุ่น
11. รู้จักยอมและยกย่อง
12. มีวิธีการสอนที่แปลกใหม่มาสอน

จากผลงานวิจัยข้างต้น พอสรุปได้ว่า นอกจากอาจารย์ในวิทยาลัยครูจะมีบทบาทและหน้าที่สอนทางด้านวิชาการแก่นักศึกษาแล้ว ยังต้องมีบทบาทในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครูอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาครูที่จบออกไปสู่สังคมเป็นแม่พิมพ์ที่ดีก่อนชนรุ่นหลัง ให้ประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อการนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพตามที่สังคมไทยต้องการ ผลงานหลายเรื่องที่ได้แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่มีความเห็นด้วย และมีความต้องการที่จะให้ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับคุณธรรมอันดีงาม ดังนั้นอาจารย์ในวิทยาลัยซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการผลิตครู จึงควรตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครูให้มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย